

Heinolan Ruotsalainen ja sen Hevossaari.

Heinolan pitäjän länsiosassa on suurehko järvi, jonka nimi on *Ruotsalainen*. Tämä lienee harvinainen järven nimeksi Suomessa ja sen vuoksi se onkin saanut erään ruotsinkielisen tutkijan kaavailemaan Heinolan seudun »alkugermaanista» (urnordisk) väestöä, joka sitten olisi hävitettyään jättänyt suomalaisille tulokkaille nimensä tähän järveen ja eräihin muihin lähiseudun nimiin.¹ Mainittu teoriointi on kuitenkin kaikkea perää vailla ja saa jäädä omaan arvoonsa.

Mutta tosiasia on, että Heinolassa on Ruotsalainen, *ruottalai* heinolaisittain. Mistä se on saanut nimensä?

Nimi on myöhäisintään keski- ja uuden ajan vaihteessa syntynyt, yhtä hyvin paljoo vanhempi. Ensimmäisen kerran se tiettävästi mainitaan asiakirjassa v. 1467. Vanha tuomiokirja ilmoittaa sinä vuonna vahvistetun Hannu Pietarinpojan tilan rajat »Ruotsi(n)veden» rannalla (i *Ryövesi*)². Samassa yhteydessä nimi on myös muodossa *Ryösänvesi*. Saman tilan rajoista kertovat tuomiokirjat sitten myöhemminkin, esim. 1470, jolloin järven nimi on seuraavassa asussa: (i) *Ruotziwesi* ja *Ruosa-wesi*³. Toisessa kopiassa samalta vuodelta nimi on *Ruodzavesi*⁴.

Rajapaikkoja seuraamalla käy selville, että kysymyksessä on tila, jota jo 1500-luvulla nimitetään Marjoniemeksi. Nykyisin sama alue käsittää suuimman osan vanhan kartanon ympärille syntynyttä Marjonien kylää. Täällä on keskiajan lopussa ollut mäskäläläisten erämaita, joista on syntynyt erimielisyyksiä.

¹ RALF SAXÉN *Finländska vattendragsnamn*, s. 34—36, 38, 39.

² *Bidr.* I s. 5.

³ *Mts.* 9.

⁴ MU 3438.

Marjoniemen omistaja Hannu Pietarinpoika on selvästi Lepaan sukua, Hollolan kihlakunnan silloinen tuomari. Monetkin seikat viittaavat siihen, vaikka en Suomen aatelisia käsittelevistä teoksista olekaan huomannut Lepaan-suvun kartanoiden joukossa mainittavan Marjonientä.

Hannu Pietarinpojalla on näihin aikoihin Heinolan puolessa suurehko maa-alat hallussaan, Marjoniemen lisäksi mm. Kalkkisissa päin, kuten voi eräästä tuomiosta v. 1467 päätellä¹. Hän ei lainkaan esiinny sinä aikana luottamusmiehenä seutukunnalla, mikä ei muuten näin mahtavaan maanomistajaan nähden ole käsitettävissä, kuin että hän on aate-linen ja asuu muualla.

Seuraava Marjoniemen omistaja, jotka mainitaan vasta Jaakko Teitin valitusluettelossa v. 1555—56, on rouva Kaarina, Björn Klaunpojan puoliso². V. 1567 on kartanon omistajana Hannu Björnipoika ja häntä sanotaan herraksi. Hänellä on hallussaan myös Kalkkisissa oleva tila. Marjonientä (Marianiemi) hoitaa lampuoti³. V. 1575 on Marjoniemi (Marioniemi) Klaus Björnipojan lampuodin hoidossa⁴. Vuosisadan lopussa v. 1594 sanotaan lampuotien olevan Klaus Björnipojan ja Gödich Fincken⁵. Sitten v. 1603 on tilan haltijana rouva Anna⁶, ja 1608 omistaa Marioid Nemij-nimisen tilan Nilis Kijl⁷. Ja vihdoin v. 1640 sanotaan suoraan: Marioniemi under Lepas⁸.

Tilan seuraavia omistajia ovat v. 1645 Klaus Bureus, 1661 »jungfru Christine Burei till lepas», sitten taas Klaus Bureus vuosisadan loppuun.⁹

Kun vilkaisemme tässä mainittua omistajien sarjaa, huomaamme, että he ovat kaikki lepaalaisia. Hannu Pietarinpoika on toinen tunnettu lepaalainen ja Hollolan kihlakunnan tuomari ainakin vv. 1469—86¹⁰. Hannu ja Klaus Björnipoika ovat em. Hannun pojanpojan poikia. Klaus kuoli v. 1579. Hannu oli mm. Sääksmäen tuomari 1561—72 ja kuoli viimeksi mainittuna vuonna. Kaarina on edellisten äiti, Annaa taas sisar, hän kuoli v. 1606. Gödich Fincke taas on em. Hannu Björnipojan

¹ Bidr. I s. 4.

² Valitusluettelo s. 38.

³ VA 4033.

⁴ VA 4128.

⁵ VA 4322.

⁶ VA 4368.

⁷ VA 4396.

⁸ VA 7911.

⁹ VA 7929, Asikk. tuomiok. 1661 1/7, eri maakirjoja.

¹⁰ Hänen isästään kerrotaan, että tämä oli Särkilahden Stiernkorseja ja asettui Hattulan Lepaaseen perustaen uuden suvun. Biogr. nimik. s. 431.

pojan vävy¹. Nils Kijl (Kihl) till Ousaari Vanhankartanon herra, Petteri Sigfridinpoika Kihl till Appelnäs'in poika, käskynhaltija, Suomen sotaväen päällikkö Kaarle IX:n aikana, maamme rahavarojen hoitaja ym., on naimisissa em. rouva Annan kanssa, joka on mainitun Kaarina Björnintyttären tytär.² Klaus ja Kristiina Burei (= Bureus) ovat sisaruksia ja Hannu Björninpojan tyttären lapsia.³

Tämän selvityksen jälkeen voimme palata Hannu Pietarinpoikaan ja hänen tilaansa »i Ryövesi». Tämä Hannu on ensimmäinen tunnettu Marjoniemen isäntä ja hän on seutukunnan väestön silmissä ollut ruotsi, ruotsalainen. Hänen hallussaan on ollut melkoinen osa järveä ja sen rantaa. Ei olisi niin ollen ihme, jos järvi olisi saanut sekin nimen »ruotsalainen», oik. ruotsalaisen = ruotsin vesi. Tämä nimi ei kuitenkaan ole syntynyt vasta Hannun aikana, vaan on silloin jo käytännössä, jopa virallinen. Nähtävästi joku muu ruotsi, ehkä Hannun isä, ensimmäinen tunnettu lepaalainen, on jo omistanut Marjoniemenkin. (Vai olisiko vanhimmat tunnetut asiakirjan nimet Ryövesi ja Ryösänvesi käsitettävä vanhemman nimen väännöksiksi? Mahdollisesti ne ovat vain kopioimisvirheitä.)

* * *

Hämeen ensimmäisen maakirjan lopussa on lueteltu Hämeenlinnalle Hollolan kihlakunnasta suoritettavat verot ja linnan omaisuutta. Siinä sanotaan mm. »thesse efft. holmar äre wti förorsch: ne härede som ähr hollen K.m. Stodgongh och unge hestar årligen Asichala Sochn benempd *Jörengen*»⁴. Sittenmin, ainakin jo 1557, Hollolan kartanon omaisuuden joukossa mainitaan saaria, jotka »äre Liggianndis till Gårdenn. En benempd *Jurenge* holmena. Nijttis till Konung Maathe Frifollar och Stood om sommartidh»⁵. V. 1560 *Juringe* ja 1561 *Jyringhe* tarkoittavat samaa saarta⁶. Asikkalassa ei kuitenkaan ole sen nimistä suurta saarta, ja sen vuoksi tuntuu ilmeiseltä, että siihen aikaan Asikkalan pitäjään luetun Heinolan *Jyränkö* kummittelee tuossa saaren nimenä. Nykyisin ei Heinolassakaan (tarkoitin tietysti pitäjää) ole tuon nimistä saarta, mutta Jyrängön kylässä Ruotsalaisen (järven) lounaisosassa on suurehko,

¹ Mts. 341—2; July Ramsay, Frälsesläkter i Finland s. 258—9; V. G. LAGUS Undersökningar om Finska Adels Gods och Ätter s. 330—1.

² LAGUS mts. 39 ja selitykset; Finsk Biogr. handbok I s. 1154.

³ RAMSAY mts. 22—23.

⁴ VA 3668.

⁵ VA 3837.

⁶ VA 3927 ja 3931.

v. 1860 1/10 manttaalin saari, joka nykyisin tunnetaan *Hevossaarena*. Viimeksi mainittu nimi on ainakin 1800-luvun verokirjoissa, saarella on vauras tila, vuosisadan lopussa kaksikin.

Tuon saaren nimenä tuskin on koskaan ollut *Jyränkö*, joka on läheisen kosken nimi alkuaan, sitten sen rannalle syntyneen kylän, vähän aikaa alkuaskeleitaan ottavan Heinolan kaupunginkin¹. Sanan merkityskään ei oikein viittaa saareen: Renvall: *jyrä* 'N.s. rivus praeruptus, fossa profundia, steilufiger Bach; al. vallis, locus humilis l. demissior, tiefe Niederrung'; Lönnrot: *jyrä* 'bäck med branta stränder, brådjud kanal, brunn, djup dal, däld, brent'. Siitä on saatu johdannainen samaan tapaan kuin *alanko*, *tasanko*, *ylänkö*. Kosken seutu on varsinkin varhaisina aikoina ollut jyrkkärantainen, korkearantainen. — Verokirja on saarta kutsunut kylän mukaan.

Tuota kruunun varsojen ja tammojen kesäistä temmelyskenttää rupesi kylän väki luonnollisesti sanomaan Hevossaareksi.

Jussi Rainio.

¹ Elias Lönnrotin Suomal.-ruotsalainen sanakirja, hakus. Jyränkö.